

การถอดบทเรียนประสบการณ์และการเรียนรู้
ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ (เทคนิคการขอทุนวิจัยจากแหล่งทุน)
วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

.....

1. ชื่อ-สกุล ผู้เล่าเรื่อง ผศ. วรวุฒิ อ่อนน่วม
2. ชื่อ-สกุล ผู้บันทึก ดร. จิรัชฌา วิเชียรปัญญา
3. บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เล่าเรื่อง

บทบาทหน้าที่ : หัวหน้าโครงการ “การสร้างสรรครายการโทรทัศน์ ได้หลังคาฟ้ามีดาว เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย”

ความรับผิดชอบ : ออกแบบแนวคิด และสร้างสรรค์รายการ ตลอดจนควบคุมการผลิตรายการ และบริหารจัดการโครงการฯ

4. ชื่อเรื่องที่เล่า “งานวิชาการที่แก้ปัญหาสังคมต้องใช้ทุนหัวใจสร้างสรรค์”

5. ความเป็นมาของเรื่องที่เล่า

ย้อนไปเมื่อปี พ.ศ. 2558 ทีมนักวิจัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต “ผศ.ดร.ลักษณา คล้ายแก้ว, อาจารย์ชวพร ธรรมนิตยกุล และอาจารย์วรวุฒิ อ่อนน่วม” ในวันนั้น (ปัจจุบันคือ รศ.ดร.ลักษณา คล้ายแก้ว, ดร.ชวพร ธรรมนิตยกุล และผศ.วรวุฒิ อ่อนน่วม) จับมือร่วมกันขอทุนวิจัยจาก กสทช. ในโครงการ “การจัดทำมาตรฐานจริยธรรมและการผลิตรายการต้นแบบสำหรับเด็กเยาวชนและครอบครัว” เป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ ที่ยิ่งใหญ่ของนักวิชาการสื่อสารมวลชน ที่ตระหนักถึงสภาวะผันผวนของสื่อและกลุ่มเป้าหมายเด็ก เยาวชน ใช้เวลาบ่มเพาะ 1 ปีเต็ม ผ่านเวทีการเสวนาและพูดคุยกับนักวิชาการ วิชาชีพ จนตกผลึกมาเป็นงานวิจัย 3 ชิ้น เป็นการปักหมุดปฐมบทสู่การเดินทางสร้างสรรค์งานวิชาการเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ของนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเอกชน

จากจุดเริ่มต้นเล็กๆ แต่กลับสะท้อนภาพใหญ่ของปัญหารายการเด็ก เยาวชน และครอบครัว ภายใต้สภาวะแห่งการช่วงชิงคนดูของสื่อกระแสหลัก ทำให้รายการดีไม่มีคนดู จึงไม่มีใครกล้าลงทุนรายการเด็ก ส่วนท้ายของข้อเสนอแนะงานวิจัยบอกไว้ว่า ควรมีการส่งเสริมเงินทุนสนับสนุนการผลิตรายการเด็กให้แก่หน่วยงานที่มีองค์ความรู้ในการผลิต หรือสถาบันการศึกษาได้ผลิตรายการน้ำดีสู่จอทีวี

เหมือนฝันเป็นจริง กองทุน กทปส. เปิดรับข้อเสนอโครงการผลิตรายการเด็ก และเยาวชน นิเทศศาสตร์รังสิต จึงไม่รอช้าที่จะเสนอตัวทดลองลงสนามการผลิตรายการโทรทัศน์ในฐานะ

สถาบันการศึกษา หยิบเอาผลวิจัยที่ผ่านมาตอบ โจทย์สังคมด้วยการอาจหาญผลิตรายการสำหรับเด็กเล็ก (3-5 ขวบ) ที่ไม่มีใครกล้าทำ เพราะขาดทุน ภายใต้ชื่อรายการ “ใต้หลังคาฟ้ามีดาว” เป็นรายการส่งเสริมจินตนาการและศิลปะสำหรับเด็กก่อนเข้านอน ภายใต้การจับมือร่วมกันกับผู้ผลิตมืออาชีพอย่าง “บริษัท ผองผล จำกัด” ผู้ผลิตรายการเจ้าขุนทอง ที่ครองใจเด็กในยุคเจนวาย มาแล้วหลายทศวรรษ

6. วิธีการ/ขั้นตอน หรือกระบวนการที่ทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ เทคนิคหรือกลยุทธ์ที่ใช้ ผู้มีส่วนร่วม อุปสรรคหรือปัญหาในการทำงาน และแนวทางการแก้ไข

การคิดงานตอบ โจทย์สังคมทำให้เราได้รับทุน คูณเงินๆ เหมือนจะประสบความสำเร็จ แต่เปล่าเลย ในฐานะนักวิชาการการผลิตรายการสักรายการออกอากาศในสถานีโทรทัศน์สักช่อง มันช่างเป็นเรื่องยากเย็นเหลือใจพอตัว เพราะในเงื่อนไขการผลิตมีกระบวนการขั้นตอนสารพัด ผ่านด่านอันตรายที่หลากหลาย ทั้งงบประมาณไม่สัมพันธ์กับค่าออกอากาศ เงื่อนไขการผลิตไม่สอดคล้องกับสัญญาโครงการ และปัญหาอื่นๆ อีกนานัปการ ใช้เวลาอยู่ยุดูดุกระซอก 2 ปีเต็ม จนสามารถผลิตรายการเด็กในฝันที่มีเนื้อหามาจากผลการวิจัย ใสสะอาด ปราศจากสิ่งปลอมปน และสร้างสรรค์จินตนาการให้กับเด็กน้อยจนสำเร็จ รวม 75 ตอน

หน้าม่านของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก หลังม่านเต็มไปด้วยการเรียนรู้มากมายของผู้ผลิตที่เป็นนักวิชาการ การข้ามผ่านปัญหาในแต่ละจุด ต้องใช้หัวใจของอุดมการณ์นักสื่อสารมวลชนอย่างแท้จริง และโชคคืออย่างยิ่งที่ได้จับมือร่วมกับผู้ผลิตมืออาชีพ อย่าง “ทีมเจ้าขุนทอง” ค่อยแก้ปัญหากันไปที่ละจุด ทีละจุด ตัวอย่างปัญหาที่เกือบทำให้ถอดใจไม่รับทุนไปแล้วก็คือ การขอทุนสนับสนุนมีงบประมาณจำกัด ค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินมหาศาลคือ “ค่าออกอากาศรายการ” จะทำอย่างไรเมื่อเงินไม่พอไปซื้อเวลาของช่อง หากจะประมวลขั้นตอนของการขับเคลื่อนงานชิ้นนี้พอจะสรุปได้ดังนี้

การเสนอขอรับการสนับสนุน

ทันทีที่มีการประกาศจากกองทุน กสทช. ผู้เล่าเรื่องและทีมงานก็เริ่มต้นหยิบงานวิจัยเดิมที่เคยทำไว้ซึ่งมีลักษณะเป็น R&D อยู่แล้ว นำข้อสรุปงานวิจัยมาประสานกับรายการต้นแบบที่คิดเอาไว้รับเสนอเข้าไปที่กองทุนทันที โดยเชื่อมั่นว่า หากรายการเด็กที่ผลิตโดยองค์กรการศึกษาน่าจะเป็นรายการที่สะอาดต่อการรับรู้ของเด็กๆ

การตอบรับการพิจารณา แต่ต้องมีการปรับลดงบประมาณ

ขั้นตอนนี้เริ่มเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการ เพราะไอเดียหรือความฝันต้นร่างที่ออกแบบรายการไว้ต้องมีการปรับลดงบประมาณ โดยเราไม่มีเวลาพอที่จะตรวจสอบว่างบประมาณที่ปรับลดไปนั้น จะพอเป็น

ค่าใช้จ่ายในส่วนต่างๆ ได้หรือไม่ ที่อันตรายที่สุดคือ ค่าออกอากาศ และดูเหมือนว่า ช่องก็จะปรับขึ้นราคาออกอากาศไปเรื่อยๆ ด้วยซ้ำไป

เมื่องบประมาณลดลง ก็ต้องปรับแก้กระบวนการทำงานกันใหม่

“ของดีบางทีก็ไม่จำเป็นต้องแพงเสมอไป” เราอาจจะคิดว่า รายการโทรทัศน์ที่ดีต้องมีโปรดักชั่นที่อู๋ฟู แต่อาจใช้ไม่ได้กับรายการเด็ก เพราะสำหรับรายการเด็กที่มีคุณภาพต้องอยู่ที่เนื้อหาและการเล่าเรื่อง ดังนั้นเราจึงปรับกระบวนการนำเสนอให้สอดคล้องกับงบประมาณแต่คงไว้ซึ่งคุณภาพในแง่เนื้อหา แต่ปัญหาใหญ่ก็คือ การหาช่องโทรทัศน์ที่ยอมรับค่าใช้จ่ายในการออกอากาศที่มีไม่มากนัก วิธีแก้ไขคือ ینگหาช่องที่มีอุดมการณ์เพื่อสังคมร่วมกันอย่าง “ไทยพีบีเอส” ที่ให้โอกาสผลงานของเราได้ออกอากาศในช่องด้วยเสียค่าออกอากาศแบบบริจาคให้กับองค์กร จนทำให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานสู่สายตาของเด็กๆ ได้

การตรวจสอบ ปรับปรุงและพัฒนารายการให้ได้มาตรฐานสำหรับสถานีโทรทัศน์และเป็นไปตามเงื่อนไขกรอบเวลาของกองทุนฯ

อีกปัญหาใหญ่ก็คงเป็นกระบวนการผลิตรายการที่ต้องมีคุณภาพอย่างแท้จริง ในฐานะอาจารย์ผู้สอนวิชาด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ ยังต้องบอกได้ว่า ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะผ่านด่านอันหนักหน่วงนี้ไปได้ เพราะการจะเป็นรายการที่ดีสักรายการหนึ่งบนหน้าจอทีวี ต้องผ่านการแก้แล้วแก้อีก ผ่านการตรวจสอบปรับปรุง พัฒนา จนสามารถเสิร์ฟชิ้นโต๊ะได้ แต่การจะออกอากาศได้ตามกรอบเวลาของกองทุนฯ ก็อาจไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริง

การปรับเงื่อนไขการออกอากาศให้สัมพันธ์กับกรอบสัญญาของกองทุนฯ

เกือบถอดใจเมื่อรู้ว่าคิวการออกอากาศไม่สามารถเป็นไปตามที่วางแผนไว้ เพราะในความเป็นจริงการออกอากาศในช่อง ต้องรอคิวออกอากาศ เพราะเวลาสำหรับเด็กมีจำกัด ทำให้ต้องกลับเข้าไปหาทางออกกับกองทุนฯ ซึ่งได้ทางออกคือ ขอเอกสารยืนยันจากช่องว่าช่องรับออกอากาศแต่ต้องรอคิว และทำเอกสารชี้แจงไปยังกองทุนฯ เหตุผลและปัญหาต่างๆ อย่างตรงไปตรงมา จนทางกองทุนฯ เห็นใจ ขยายเวลากกรอบสัญญาออกไป

ทั้งหมดทั้งมวลทำให้เราได้เข้าใจสถานการณ์ปัญหาของการผลิตรายการเด็กอย่างแท้จริงว่าเป็นอย่างไร ด้วยเหตุนี้เองจึงมีผู้ผลิตรายการเด็กจำนวนไม่น้อยถอดใจไประหว่างทาง เพราะเส้นทางการผลิตรายการเด็กน้ำดี ต้องใช้เงินทุนมหาศาล แต่ในสนามรบของวงการโทรทัศน์นั้นเต็มไปด้วยการต่อสู้ที่ดุเดือดมากมาย แต่ด้วยพันธมิตรที่เข้มแข็ง และอุดมการณ์ที่หวังจะสร้างสรรค์เนื้อหารายการที่ดีให้กับ

เยาวชนของชาตินั้นเข้มขันกว่า ภายใต้งานที่ความร่วมมือกันของบริษัท ผงผล จำกัด วิทยาลัย นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต และองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพแห่งประเทศไทย แลกเปลี่ยน เรียนรู้ พัฒนา แก่ใจและขับเคลื่อนนำพารายการ “ใต้หลังคา ฟ้ามืดดาว” ส่งถึงจอทีวีที่บ้านเด็กๆ จนได้ในที่สุด

7. ผลลัพธ์หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้น และสิ่งที่ผู้เล่าเรื่องที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ดังกล่าว

2 ปีเต็มของการข้อยุคคุณครูชากกับปัญหา เรียนรู้จนผ่านพ้นเกิดเป็นรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กปฐมวัย “ใต้หลังคา ฟ้ามืดดาว” จำนวน 75 ตอน ด้วยเงินทุนสนับสนุน ประมาณ 5 ล้านบาทฯ นับเป็นความสำเร็จในเชิงปริมาณ แต่นั่นไม่สำคัญเท่ากับความสำเร็จเชิงคุณภาพที่นักวิชาการอย่างเราได้รับความรู้เชิงประสบการณ์เริ่มตั้งแต่เข้าใจความเป็นจริงของกระบวนการต่อสู้ของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ ทั้งในเรื่องการจัดหาแหล่งเงินทุน การสร้างพันธมิตรเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการผลิตรายการ และการพัฒนารายการให้มีคุณภาพเหมาะสมกับช่วงวัย จนได้ตกผลึกเป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการในการผลิตรายการที่เนื้อหาต้องสอดคล้องกับพัฒนาการช่วงวัย ที่มีความละเอียดอ่อน แต่ในขณะเดียวกันต้องสามารถกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้อย่างแท้จริง หุ่นมือ ดนตรี และนิทาน ยังคงเป็นสุนทรียะสำคัญที่ชักจูงใจของเด็กปฐมวัย ความสนุกสนาน ร่าเริง บันเทิงใจคือ อรรถรสที่เด็กวัยนี้นิยม ภาพและการตัดต่อ ไม่จำเป็นต้องหวือหวา แต่ต้องสีสันสดใส น่าชม สอดแทรกการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ค่านิยมที่ดีงามและระมัดระวังความรุนแรงแอบแฝงต่อการรับรู้ที่ประบางของเด็ก

นับเป็นบทเรียนอันแสนคุ้มค่า ในฐานะอาจารย์ หรือนักวิชาการ ที่ได้พัฒนาผลงานสร้างสรรค์ให้แก่วงการสื่อสารมวลชนเพื่อตอบ โจทย์สังคม และยังได้มีโอกาสเรียนรู้ เข้าใจ ความเป็นจริงของสถานการณ์สื่อ และความรู้ ประสบการณ์เหล่านี้จะเป็นคุณค่ายิ่งเมื่อนำไปเล่าบอกแก่เพื่อนนักวิชาการด้วยกัน และจะยังมีประโยชน์ไปกว่านั้นคือการนำความรู้ที่ได้ไปสู่นักศึกษาในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เท่าทันสถานการณ์สังคมได้อย่างแท้จริง